

Asia: VN/12734/2019

Pakkoavioliiton mitätöinti ja ulkomaila alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustaminen

Suomessa pakottamalla solmitun avioliiton päättäminen

- 1. Arviomuiston luvussa 2.1 on käsitelty Suomessa pakottamalla solmitun avioliiton purkamismenettelyä ja ehdotetaan uutta säännöstä, jonka mukaan pakottamalla solmittu avioliitto voitaisiin kumota. Kumoamisen oikeusvaikutukset olisivat samat kuin avioerossa. Kannatatteko ehdotusta?**

Kyllä

Perustelut ja mahdollinen vaihtoehtoinen sääntelymalli, jota tuette

Pakottamalla solmitun avioliiton purkamismenettely ja se, että kumoamisen oikeusvaikutukset olisivat samat kuin avioerossa, parantavat avioliittoon pakotetun asemaa ja antaisi avioliiton mukana tuoman perheoikeudellisen juridisen suojan. Avioliiton solmimisen lähtökohtana tulee olla kummankin osapuolen vapaa tahto, jota nykyisessä avioliittolaissa ei ole selvästi kirjattu; vapaa tahto ei toteudu, mikäli toista osapuolta on uhattu tai muuten painostettu myöntävään vastaukseensa.

Syyttäjän oikeus nostaa kanne pakotetun tai muutoin sovitun (esim. vanhempien sopima) avioliiton kumoamiseksi on erittäin tärkeä etenkin alaikäisten osalta, joissa syytteen nostaminen tulisi tehdä lähes poikkeuksetta, mikä olisi YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen määrittelemän lapsen edun (art. 3, kohta 1) mukaista.

- 2. Arviomuiston luvussa 2.2 on käsitelty Suomessa alaikäisenä tai muusta avioliiton esteestä huolimatta solmitun avioliiton purkamista ja päädytty siihen, että tarvetta lainsäädäntömuutoksiin ei ole. Oletteko johtopäätöksestä samaa mieltä?**

Ei

Perustelut ja mahdollinen vaihtoehtoinen sääntelymalli, jota tuette

Lainsäädäntö olisi tarpeen uudistaa tältä osin Lapsen oikeuksien sopimuksen ja siihen liittyvien yleiskommenttien (4 ja 18) mukaisiksi. YK:n lapsen oikeuksien komitea on yleiskommentissaan nro 4 (2003, CRC/GC/2003/4, kohta 20) ilmaissut huolensa liittyen alaikäisten avioliittoihin. Alaikäisenä solmittujen avioliittojen tunnustaminen tulisi tehdä vain erittäin painavin perustein. Sopimusvaltioiden edellytetään vahvistavan lainsäädännössään mm. avioliiton vähimmäisikärajan, joka tulisi olla sama (18 vuotta) sukupuolesta riippumatta. Varhainen, alaikäisenä solmittu avioliitto on yksi haitallinen käytäntö, jolta lapsia on suojeltava. Aikainen avioituminen ja raskaus ovat merkittäviä tekijöitä seksuaali- ja lisääntymisterveysongelmissa. Alaikäisenä avioliiton solmivat lapset, etenkin tytöt, joutuvat usein jättämään koulutusjärjestelmän ja syrjäytyvät sosiaalisesta toiminnasta. Komitea suosittelee, että sopimuksen ratifioineet valtiot tarkistavat ja korjaavat tarvittaessa lainsäädäntöään ja käytäntöjään nostaakseen avioliiton vähimmäisikärajan 18 ikävuoteen, koskien myös vanhempien suostumusta kuin ilman ja sukupuolesta riippumatta. Myös vuonna 1994 kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW) komitea teki yleissuosituksen avioliiton solmimisen 18 vuoden vähimmäisikärajasta koskien sekä naisia että miehiä. Alaikäisenä solmitun avioliiton purkaminen olisi Lapsen oikeuksien sopimuksen ja edellä mainittujen yleiskommenttien mukaista.

Ulkomailla solmitun alaikäisavioliiton tunnustaminen

3. Arviomuistion luvussa 3 on käsitelty ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustamista Suomessa. Arviomuistiossa ehdotetaan nykyisten säännösten täsmentämistä niin, että ulkomailla alle 18-vuotiaana solmittu avioliitto voitaisiin tunnustaa Suomessa vain erityisestä syystä, jos ainakin toinen puolisoista on asunut avioliiton solmimishetkellä Suomessa. Kannatatteko ehdotusta?

Kyllä

Perustelut ja mahdollinen vaihtoehtoinen sääntelymalli, jota tuette

Alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustaminen vaatii tapauskohtaista harkintaa ja tulisi tehdä vain erityisestä syystä tai siinä tapauksessa, että kumpikin osapuoli on täysi-ikäinen ja ilmaisevat omat vapaat tahtonsa olla avioliitossa. Ks. myös kysymyksen 2 vastaus koskien YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommenttia nro 4.

4. Onko teillä kommentteja arviomuistion jaksossa 3.3 mainittuihin erityisiin syihin, joiden perusteella tällaisen avioliiton tunnustaminen voisi poikkeustapauksessa olla perusteltua?

Avioliiton tunnustamisella on merkittävä vaikutus puolisoitten lapsen asemaan. Vanhemmuudesta seuraa useita oikeudellisia asioita (elatusvastuu, huoltajuus, tapaamisoikeus), joiden toteutumatta jääminen ei ole lapsen edun mukaista. Vanhemmuus voidaan saada aikaan erillisellä vahvistamisella maistraatissa tai tuomioistuimessa, mutta nämä voivat olla pitkiä prosesseja.

5. Onko arviomuistiossa ja sen taustalla olevassa selvityksessä arvioitu tunnustamissääntelyn ja -käytäntöjen nykytilan sekä eri vaihtoehtojen etuja ja haittoja riittävän kattavasti?

-

Perustelut

-

Muut huomiot

6. Onko teillä muuta lausuttavaa arviomuistiosta tai sen taustalla olevasta selvityksestä?

Eri vaihtoehtojen etuja nykyiseen käytäntöön on arvioitu monesta näkökulmasta ja haittojen osalta huolehdittu siitä, ettei lainsäädäntömuutoksella heikennetä alaikäisenä avioliiton solmineiden henkilöiden asemaa.

Arviomuistiossa ja sen taustalla olevassa selvityksessä on kuitenkin niukasti avattu YK:n Lapsen oikeuksien sopimusta alaikäisten avioliittojen näkökulmasta. Sopimukseen liittyvät yleiskommentit nro 4 ja 18 liittyvät arviomuistion aiheeseen, mutta niitä ei ole nostettu muistiossa tai taustaselvityksessä esille. Lainsäädäntöön suunniteltavien muutosten lapsivaikutukset olisi tärkeää tehdä niin pakkoavioliittojen kuin alaikäisenä solmittujen avioliittojen osalta ja punnittava nykyisen lainsäädännön ja muutosehdotusten vaikutuksia sekä arvioitava lapsen oikeuksien toteutumista pakkoavioliittojen ja alaikäisenä solmittujen avioliittojen osalta.

Lapsen oikeuksien sopimus määrittelee, että kaikki alle 18-vuotiaat ovat lapsia. Joissakin yhteiskunnissa on asetettu alhaisempi ikä, jolloin voi avioitua vanhempien suostumuksella (vanhemmat siis päättävät asiasta). Joissakin yhteiskunnissa avioliitto on sallittu tuomioistuimen tai muun viranomaisen luvalla. Avioitumisikä on monissa maissa erityisen oleellinen, koska avioituessa lapsen oletetaan saavuttavan täysi-ikäisyyden, jolloin hän menettää suojaavat, lapsen oikeuksien sopimuksessa määritellyt oikeudet. Lasten ja nuorten saatavilla tulisi olla tietoa varhaisten avioliittojen haittavaikutuksista. Lapsella ja nuorella on oltava myös mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ja nuoren ollessa riittävän kypsä, häneltä itseltään on saatava tietoinen suostumus, jonka lisäksi lapsen etu on arvioitava.

Haitallisten käytäntöjen, kuten alaikäisenä solmitut avioliittojen, uhreiksi joutuneille on järjestettävä tukea, hoitopalveluja ja oikeuspalveluja sekä tarvittaessa kiireellisesti turvaa. Alaikäisten avioliittoon solmittujen tai niiden, jotka ovat vaarassa joutua avioliittoon, osalta olisi varmistettava riittävät resurssit ja luotava yhteneväiset toimintamallit lastensuojelun, peruspalvelujen (mm. opetus ja koulutus), poliisin ja muita tukea ja turvaa tarjoavien toimijoiden välille. (Naisten syrjinnän poistamista käsittelevän komitean ja lapsen oikeuksien komitean yhteinen yleissuositus/yleiskommentti haitallisista käytännöistä (CEDAW/C/GC/31 - CRC/C/GC/18).

Lähteenmäki Riikka

Tampereen kaupunki - apulaispormestari Johanna Loukaskorpi, sosiaali- ja terveysterveystoimet ja sivistystoimet